

ΑΛΕΚΑ ΠΛΑΚΟΝΟΥΡΗ

Οι δαίμονες του Αρέτσο

Διηγήματα

ΚΕΔΡΟΣ

Αλέκα Πλακονούρη: *Οι δαίμονες του Αρέτσο*

ISBN 978-960-04-5154-2

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση-διόρθωση: Νικολέττα Δουλάμη

© *Αλέκα Πλακονούρη, 2021*

© *Εκδόσεις Κέδρος, Α.Ε., 2021*

Κέδρος Εκδοτική Α.Ε.

Γ. Γενναδίου 3

Αθήνα 106 78

τηλ. 210 38 09 712-14 • φαξ 210 33 02 655

www.kedros.gr • www.facebook.com/kedros.gr

e-mail: books@kedros.gr

ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΕΣ

Πουτάνα πατρίδα

Ο Χρίστος Π., γεννηθείς το 1876 στα Φιλιατρά Μεσσηνίας, τέλη Μαρτίου του 1911, φορώντας το καλό του κοστούμι και κρατώντας έναν μπόγο στα χέρια, μπήκε στο πλοίο που θα αναχωρούσε απ' το λιμάνι της Πάτρας με προορισμό την Αμερική. Άφηγε πίσω του δύο γιους, μια θυγατέρα, τη γυναίκα του Βασιλική έγκυο, τα κτήματά του υποθηκευμένα και τους φόρους και τα πανωτόκια να τρέχουν. Η μπάντα του δήμου παιάνιζε στο λιμάνι, φίλοι και συγγενείς δακρυσμένοι κουνούσαν μαντίλια, ενώ χίλιοι τριακόσιοι επιβάτες στριμώχνονταν στωικά για να μπουν στο καινούργιο υπερωκέανιο Πατρίς – ναυπηγημένο πριν από δύο χρόνια από την Εθνική Ατμοπλοΐα των αδελφών Εμπειρικού – και να εγκατασταθούν οι περισσότεροι βαθιά στα σωθικά του, στους χώρους που προορίζονταν για τους επιβάτες της τρίτης θέσης.

Ήταν το δεύτερο ταξίδι του κι έμοιαζε πιο υποψιασμένος απ' τους υπόλοιπους, που πίστευαν ό,τι τους έλεγαν οι μεσίτες, πως στην Αμέρικα οι δρόμοι ήταν στρωμένοι δολάρια, κι αυτοί, όπου κι αν πήγαιναν, θα τρώγανε με χρυσά κουτάλια. Είχε ζήσει έξι χρόνια εκεί, δουλεύοντας στην αρχή σαν το σκυλί όπου του έλεγαν, γιατί από άγνοια, αμεριμνησία κι αφέλεια έπεσε στα νύχια κάτι Ιταλών πατρώνων που εκμεταλλεύονταν τους μετανάστες. Όταν κατόρθωσε με τα χίλια ζόρια να τους ξεφύγει, δούλεψε σκληρά στο σιδηροδρομικό δίκτυο, εγκαθιστώντας γραμμές απ' το Οχάιο μέχρι την Αριζόνα και το Τέξας, και ζούσε πότε στο ύπαιθρο, κυριολεκτικά στο έλεος του Θεού, και πότε σε εγκαταλειμμένα βαγόνια, που τα σάρωναν οι άνεμοι της ερήμου και τα αποσάθρωνε η υγρασία απέραντων ποταμών. Κι όταν πια νόμιζε πως είχε σκάψει με το φτυάρι και τον κασμά απ' άκρη σ' άκρη την αχανή χώρα, κατέληξε βορειοδυτικά, στο Πόρτλαντ του Όρεγκον, και είδε με τα μάτια του τον Ειρηνικό, που δεν αξιώθηκε όμως ποτέ να διαπλεύσει.

Δεν τη φοβόταν τη θάλασσα, κι ας μην ήξερε να κολυμπάει· αγαπούσε την απεραντοσύνη της, τον ορίζοντα που άλλαζε χρώματα, το υπόκωφο νανούρισμα του κύματος μαζί με τον βόμβο των μηχανών, ενώ ταξίδευαν ζαρωμένοι στα βάθη του τεράστιου κύτους, σε

κάτι κρεβάτια που τους εξασφάλιζαν ελάχιστο χώρο, μοναχά όσο δύο φέρετρα στοιβαγμένα.

Μπαίνοντας στο πλοίο, ο Χρίστος Π. έλεγξε για μία ακόμη φορά τα σαράντα δύο δολάρια στη θήκη που φορούσε κατάσαρκα, ραμμένη ειδικά για την περίπτωση απ' τη γυναίκα του, παρέλαβε το κουτάλι, το πιρούνι και την караβάνα του κι άρχισε να τον απασχολεί το πού θα τα κρύψει, γιατί στο προηγούμενο ταξίδι τού τα είχαν κλέψει και ήταν πολύ άβολο να τρώει με τα χέρια από ένα ντενεκεδάκι κονσέρβας, που κάποιος σπλαχνικός θαλαμηπόλος φρόντισε να του βρει. Όχι ότι τρωγότανε το φαϊ· τις πρώτες μέρες του ταξιδιού οι περισσότεροι άδειαζαν τις караβάνες στη θάλασσα και τρέχανε ν' αγοράσουν κάτι απ' το εστιατόριο της δεύτερης θέσης· μα όσο περνούσε ο καιρός και έβλεπαν να εξανεμίζονται τα λιγοστά χρήματά τους, προσπαθούσαν να το φάνε ή τουλάχιστον βουτούσαν ψωμί στον ζωμό, για να κατευνάσουν τα όρνια της πείνας που φτερούγιζαν νυχθημερόν στο στομάχι τους. Και τώρα σε λίγες μέρες ερχότανε Πάσχα, κι αυτοί θα το πέραναν νηστικοί και τρισάθλιοι στη μέση του ωκεανού, μες στη βρώμα, μακριά απ' τους δικούς τους, στον δρόμο για το άγνωστο, χωρίς να τσουγκρίσουν αυγά και να ψάλουνε «Χριστός Ανέστη».

Τουλάχιστον σ' αυτό το ταξίδι ήταν μεγάλη παρέα

από συντοπίτες του και κοντοχωριανούς, όχι όπως την πρώτη φορά, όπου έτρεμε το φυλλοκάρδι του, άγνωστος μεταξύ αγνώστων· αν κι ο ένας μήνας στη θάλασσα κάποιους τους έκανε φίλους αδελφικούς, που έδωσαν υποσχέσεις για κοινές δουλειές, κουμπαριές και συμπεθεριά· όμως στη νέα γη που πατήσανε, δεν μπόρεσαν να κρατήσουν τον λόγο τους, αφού σαν φύλλα στον άνεμο τους παρέσυρε άλλον εδώ κι άλλον εκεί η ανάγκη. Τώρα, καθισμένοι όλοι σε κύκλο γύρω του, περίμεναν να τους πει αυτός, που είχε ζήσει έξι ολόκληρα χρόνια στη Γη της Επαγγελίας, πώς ήταν τα πράγματα, αν θα έβγαιναν αληθινά όσα τους είχανε τάξει. Ο Χρίστος Π. σόπαινε σκεφτικός, γιατί δεν ήξερε τι να τους πει – να τους πει τη μαύρη αλήθεια και να τους κόψει τα φτερά ή να τους αφήσει στην πλάνη τους, συντηρώντας μέσα τους μια φλογίτσα ελπίδας, ώστε να βαστάξουν τον πόνο του αποχωρισμού και το μεγάλο ταξίδι. «Όποιος είναι αποφασισμένος θα τα καταφέρει», τους είπε στο τέλος σιβυλλικά και ύστερα άρχισε να τους διηγείται γελώντας ανώδυνες ιστορίες – για έναν Καλαματιανό που άλλαξε όνομα κι έφτιαξε δεύτερη οικογένεια στο Ντιτρόιτ, για τους Έλληνες ανθοπώλες της Νέας Υόρκης, για τις γυναίκες που είναι αλλιώς μαθημένες εκεί και είναι σχεδόν ισότιμες με τους άντρες. Και ύστερα πήρε να τους διδάσκει τις αναγκαίες λέξεις στα αμερικάνι-

κα, από τις λίγες που ήξερε: *μπρεντ, γουόρκ, μάνι, μπεντ, αντρές, μασίν, κομ, λέτερ, γουότερ, γουόρκμαν...*

Όταν βγήκαν απ' τη Μεσόγειο και ξανοίχτηκαν στον Ατλαντικό, ο ωκεανός τούς υποδέχτηκε ταραγμένος. Οι περισσότεροι πέσανε στα κρεβάτια κατάγλομοι κι αρχίσανε να ξερνοβολάνε – δεν μπορούσες να σταθείς απ' τη βρώμα –, οι πιο γενναίοι έβγαιναν στο κατάστρωμα για να πάρουν αέρα, αλλά ο άνεμος, μαγιασμένος, τους ράπιζε, το κρύο διαπερνούσε τα ρούχα τους και τους έστελνε ξανά στη δυσώδη σπηλιά τους. Κι εκεί όσοι πλησίαζαν τις ανεμοδόχους για να πάρουν ανάσα βρέχονταν απ' τα παγωμένα νερά που πλημμυρίζαν το κατάστρωμα. Το πρωί της Μεγάλης Παρασκευής η θαλασσοταραχή ήταν τέτοια, ώστε νόμισαν πως θα βυθιστεί το καράβι, έτσι που έτριζαν οι αρμοί και χορεύαν τρελά οι μπουλμέδες. Οι γυναίκες έκλαιγαν και μοιρολογούσαν κι άλλοι έψελναν τα Εγκώμια, μέρα που ήταν, σαν να προοιωνίζονταν εν αγνοία τους και τη δική τους μοίρα στον άγνωστο τόπο, όπου παντού θα ήταν οι «βρωμοέλληνες» – *δος μοι τούτον τον ξένον, τον εκ βρέφους ως ξένον ξενωθέντα εν κόσμω... δος μοι τούτον τον ξένον [...] ως ως ξένος ουκ έχει την κεφαλή πού κλίνη...* Ο Χρίστος Π. όμως φαινόταν ψύχραιμος και επιψύχωνε και τους άλλους, «Δεν θα βυθιστεί το καράβι», τους έλεγε, «εμένα μου είπε τη μοίρα μου κάπο-

τε μια γριά Ινδιάνα. Θα γυρίσω στον τόπο μου, κι εκεί σε βαθιά γεράματα θα πεθάνω». Κι όσο το επαναλάμβανε στους συνταξιδιώτες του, τόσο το πίστευε και ο ίδιος, ότι όχι μονάχα θα γλίτωναν απ' τον μανιασμένο ωκεανό, αλλά κι απ' όλες τις ανθρώπινες θύελλες, τις προσβολές και τις ντροπιαστικές πράξεις που θα υπέμεναν στην Αμέρিকা· και πρώτα πρώτα στο νησάκι που οι Αμερικάνοι το έλεγαν Έλις Άιλαντ, αλλά για τους Έλληνες ήταν το φοβερό Καστιγγάρι. Πώς να ξεχνούσε που στο πρώτο ταξίδι του τους ψέκασαν με φυσούνες για να τους απολυμάνουν και ύστερα τους έγδυσαν – όλοι οι άντρες σε μια σειρά – και τους έψαξαν παντού, από τ' αρχίδια μέχρι τα δόντια τους και τους βολβούς των ματιών τους.

Μεγάλο Σάββατο η θάλασσα ημέρευε – θαύμα, θαύμα, έλεγαν κάποιοι – και το βράδυ βγήκανε στο κατάστρωμα και κάνανε ησυχία για ν' ακούσουν τους αναστάσιμους ύμνους που έψελνε ένας παπάς στην πρώτη θέση. Σταυροκοπιούνταν βουβοί και συγκινημένοι και στο «Χριστός Ανέστη» οι άντρες άναψαν τα τσακμάκια τους και άρχισαν να ψέλνουν όλοι μαζί, ενώ μικροσκοπικές φλογίτσες τρεμοπαίζανε στο σκοτάδι.

Σάββατο πριν από την Κυριακή του Θωμά ο Χρίστος Π. αποφάσισε να πάει στα λουτρά. Αν και ήξερε πως το νερό ήταν θαλασσινό και παγωμένο, ήθελε να

πλυθεί, γιατί η βρώμα του караβιού είχε γίνει πια ένα με το πετσό του και διαρκώς ξυνότανε σαν δαιμονισμένος – πολύ πιθανόν να είχε κολλήσει ψείρες. Κακοπλήθηκε με το πράσινο σαπούνι που του είχε δώσει η γυναίκα του κι όταν πήγε να βγει απ' τη σιδερένια καμπίνα, μισοσκουπισμένος, με τα μαλλιά να στάζουν, γλίστρησε στα νερά κι έπεσε. Έβαλε και τα δυο του χέρια να στηριχτεί, ήταν κρίμα να βουτηχτούν τα καθαρά ρούχα που φόρεσε στη γλίτσα των λουτρών, και τότε άκουσε ένα κρακ στ' αριστερό του χέρι, λίγο πιο κάτω απ' τον αγκώνα. Ο πόνος τον διαπέρασε σαν κύμα, παρέλυσε το μυαλό του και σε λίγο το χέρι του ήρθε και μπλάβιασε κι έμοιαζε σαν ασκί φουσκωμένο. Την επομένη, κι ύστερα από πολλά παρακάλια στους θαλαμηπόλους, κατέβηκε στη σπηλιά τους ένας απ' τους γιατρούς του πλοίου, τον εξέτασε βιαστικά, του έβαλε έναν πρόχειρο νάρθηκα, του έκανε μια ένεση και του είπε να κάνει κουράγιο για μία βδομάδα, όταν 'φταναν με το καλό, έπρεπε να πάει αμέσως στο νοσοκομείο.

Οι υπόλοιπες μέρες κύλησαν σαν εφιάλης, το χέρι του χειροτέρευε, οι πόνοι ήταν αφόρητοι, δάκρυα κυλούσαν απ' τα μάτια του χωρίς να το θέλει, έμενε ακίνητος στο κρεβάτι του και μαύρες σκέψεις κατέκλυζαν το μυαλό του, πως θα πεθάνει πριν φτάσουν και θα

πετάζουν στη θάλασσα άκλαυτο το κουφάρι του, να το φάνε τα ψάρια, πως δεν θα ξαναδεί τη γυναίκα του και τα παιδιά του, κι η Βασιλική του τι θα κάνει μονάχη της με τέσσερα ορφανά και τόσα χρέη στη ράχη της... Παραληρούσε απ' τους πόνους κι απ' τον πυρετό, οι συντοπίτες του του έλεγαν να κάνει κουράγιο, τον ταΐζαν στο στόμα, του κάναν αέρα, τον βοηθούσαν να κατουρήσει. Ένα παλικάρι απ' την Πάτρα τον λυπήθηκε και του έστριβε τσιγάρα, από κείνα που κάπνιζε, «Τράβα βαθιά τον καπνό, πατριώτη», του έλεγε, κι ο Χρίστος Π., που δεν είχε ξανακαπνίσει χασίσι, έκανε ό,τι του έλεγε ο Πατρινός και τότε χαλάρωνε λίγο· ο πόνος και πάλι ήταν παρών, αλλά πέραναγε σε δεύτερη μοίρα, μια γλυκιά χαύνωση τον τύλιγε, ζέσταινε την τυραννισμένη ψυχή του, και μπορούσε να ξανακάνει όνειρα, ενώ οι άλλοι διαγκωνίζονταν γύρω του για να τραβήξουν κι αυτοί καμιά τζούρα. Δυο τρία χρονάκια θα έμενε στην Αμέρικα, ονειρευόταν, μετά θα γύριζε πίσω και με τα δολάρια που θα είχε μαζέψει θα ζούσαν επιτέλους σαν άνθρωποι.

Το τελευταίο βράδυ του ταξιδιού, ενώ όλοι ένιωθαν ανάμεικτα συναισθήματα – χαρά, αδημονία και τρόμο –, ο Χρίστος Π. αισθανόταν μονάχα τον πόνο να απλώνει ρίζες στα σωθικά του και να τυλίγει όλο του το κορμί, να τρυπάει τα κέντρα του εγκεφάλου του

και να του φλογίζει τα μάτια, ένας πορτοκαλής γλάρος φτερούγιζε ανάμεσα στα κρεβάτια, αέρας ορμούσε απ' τις ανεμοδόχους κι έφερνε ξερά πλατανόφυλλα, ο μεγάλος του γιος έπαιζε ξυλίκι στον διάδρομο, κάποιοι έλεγαν τραγούδια του γάμου και περίμεναν να βγει απ' το σπίτι η νύφη, η μάνα του του ψιθύριζε στο αυτί «Σου το 'πα, μη φύγεις με τέτοιο καιρό», δύο κοράκια κάθονταν στο πάνω κρεβάτι και έκρωζαν. Και την άλλη μέρα, όταν όλοι φώναζαν ενθουσιασμένοι πως φάνηκε επιτέλους το Άγαλμα της Ελευθερίας και πηγαиноέρχονταν φουριόζοι στον ελάχιστο ελεύθερο χώρο μαζεύοντας μπόγους κι ό,τι άλλο κουβάλαγαν, ο Χρίστος Π., μούσκεμα στον ιδρώτα, με τα μάτια μισόκλειστα, να φαίνεται το ασπράδι, παραμιλούσε και βόγκαγε, κι οι συντοπίτες του, σκυθρωποί και αμήχανοι, του σφούγγιζαν το μέτωπο και ψιθύριζαν μεταξύ τους: «Πάει, τον χάνουμε, δεν θα πατήσει το πόδι του για δεύτερη φορά στην Αμέρικα ο άμοιρος».

Ο Χρίστος Π. όμως πάτησε το πόδι του και δεύτερη φορά στην Αμέρικα κι έμεινε πολύ περισσότερο απ' ό,τι αρχικά υπολόγιζε. Το χέρι του το γιάτρεψαν στο νοσοκομείο, αν κι απόμεινε πιο αδύναμο από τ' άλλο και συχνά τον πονούσε στις βαρυχειμωνιές του Σικάγο. Άλλαξε πολλά επαγγέλματα – μανάβης, εργάτης σε εργοστάσιο, λούστρος, λαντζέρης, γαλατάς, βοηθός

σε ραφτάδικο –, πήγε πολλές φορές με ξένες γυναίκες, μια Ελιζαμπεθ μάλιστα πολύ την αγάπησε, τι να 'κανε όμως, το βλέμμα της Βασιλικής στη φωτογραφία που του έστειλε για να δει τα δίδυμα που είχε γεννήσει, έναν γιο και μια θυγατέρα, τον κάρφωνε ανελέητα, σαν να τα ήξερε όλα.

Μάζεψε δολάρια και γύρισε πίσω. Οι μεγάλοι του γιοι είχανε γίνει πια ολόκληροι άντρες, ξεχρέωσε τα κτήματα και μ' όσα του απέμειναν αγόρασε άλογα, τα ζωντανά που τόσο είχε θαυμάσει στις μεγάλες φάρμες της αχανούς χώρας, τουςμίλαγε σαν να 'τανε άνθρωποι, τα στόλιζε με περίτεχνες σέλες και χάμουρα και τα 'βγαζε στην αγορά λες και ήταν πολύτιμα αποκτήματα, που έπρεπε να επιδείξει. Μα δεν άργησε να κυλήσει η φαμίλια του στην ίδια κατάσταση της ανέχειας και της καθημερινής αγωνίας για το ψωμάκι, αφού δεν είχε τιμή η σταφίδα και τους εκμεταλλεύονταν οι μεγαλέμποροι, έτσι που τα χρέη άρχισαν να μαζεύονται πάλι, κι αναγκάστηκε να βγάλει τα πανέμορφα άτια του στη δουλειά, για να καταλήξουν σε σύντομο χρόνο παλιά-λογα. «Πουτάνα πατρίδα», μονολογούσε ο Χρίστος Π. και τράβαγε βαθιά μέσα του τον καπνό, ενώ δάκρυα ανέβαιναν στα μάτια του, που πάσχιζε να τα συγκρατήσει· τόσα χρόνια χαμένα στην ξενιτιά, τόσος κόπος, τόση αγωνία, κι η ζωή τους στα ίδια ξανά.

Ο Χρίστος Π. πέθανε σε βαθιά γεράματα στον τόπο του, όπως του είχε κάποτε πει η γριά Ινδιάνα, αφού έζησε τον ξεριζωμό των Μικρασιατών, τη δικτατορία του Μεταξά, πόλεμο, Κατοχή και Εμφύλιο, καθώς και τα δύσκολα χρόνια που ακολούθησαν, τότε που ερήμωσε η ύπαιθρος γιατί όλοι τραβήξαν για την πρωτεύουσα ή, ακόμη χειρότερα, για τις πέντε θάλασσες πάλι – μια νέα γενιά μετανάστες για Αμερική, Αυστραλία κι όπου αλλού –, τους έβλεπε να φεύγουν και σπάραζε η ψυχή του. Και ποτέ δεν έμαθε ότι άνθρωποι με το δικό του σπάνιο επώνυμο, καταγόμενοι όλοι απ' το ίδιο χωριό της Αρκαδίας, είναι διασκορπισμένοι στα πέρατα της γης, απ' το Μιλγουόκι ως τη Νότια Αφρική, μετανάστες τέταρτης και πέμπτης γενιάς, στρατιωτικοί και καλλιτέχνες, έμποροι κι επιστήμονες, ξεκομμένοι για πάντα απ' τις προγονικές ρίζες.

Τώρα ο Χρίστος Π. είναι από χρόνια θαμμένος στην πόλη του, πλάι στη γυναίκα του, ανάμεσα σε παιδιά, νύφες κι εγγόνια, μισοσβησμένα τα ονόματά τους στην πλάκα του τάφου τους, και οι ίδιοι *κους και εις κουν*, μονάχα μια λεπτή στρώση χώματος στη φλούδα της γης, ένα κενό μνήμης στο διάβα της Ιστορίας, σαν να μην πέρασαν ποτέ από δω, σαν να μην έζησαν τόσα... Πουτάνα πατρίδα.